

**MODALITĂȚI DE PROIECTARE CURRICULARĂ
A CONȚINUTURILOR EVALUĂRII LA ARMONIE ȘI SOLFEGIU-DICTAT
ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL UNIVERSITAR MUZICAL-PEDAGOGIC
WAYS OF ORGANIZATION OF EVALUATION CONTENTS AT HARMONY
AND SOL-FA-DICTATE BASED ON MUSIC EDUCATION CURRICULUM**

**Anton Popov, PhD, Associate Professor,
Alec Russo Balti State University Moldova
Vitalii Popovici, Lecturer, Alecu Russo
Balti State University Moldova**

Rezumat. Ideea care stă la baza procesului pregătirii profesorului de Educație muzicală constă în faptul că studentul de la facultate la finalizarea ciclului universitar trebuie să dețină competențe asemănătoare și comparabile cu absolvenții la specialitatea Instruire muzicală a altor universități. Pentru ca acest deziderat să devină o realitate e necesar de a parcurge o serie de pași inclusive pentru proiectarea conținuturilor evaluării la disciplinele Armonie și Solfegiu în viziune curricular. La baza cercetării noastre au stat investigațiile teoretice ce se referă la fundamentele psihopedagogice și muzicologice ale educației muzicale, care constituie fondalul metodologic și teoretic al lucrării.

Cuvinte-cheie: discipline muzicale, evaluare a conținutului, evaluare a competențelor, cauză-efect-realitate, generalizare și sinteză.

Abstract. The establishment of the school evaluation principles of musical culture of students determined by the specific musical – artistic knowledge. The level of musical culture (**musical experience:** qualitative-formative aspect and **musical competence:** quantitative-informative aspect) of the students may be appreciated comparing with the degree of covering the (tem's subject) with the students experience and musical competence. **Qualitative evaluation criteria** of students' musical culture are the basic indices for determining and getting (obtaining) musical experience: students' activity, the presence of emotional experience during the musical act positive attitudes about the music.

Keywords: rating musical disciplines, content development assessment, competence assessment, cause-effect relationship, generalization and synthesis. Initial evaluation tests, current and final.

Sarcinile noi, înaintate în fața școlii contemporane se referă și la educația muzicală a copiilor cu *capacități deosebite* față de arta muzicală. Disciplinei *solfegiu* în școlile cu profil artistic îi revine un loc important în educație, deoarece tocmai în acest domeniu manifestarea înclinațiilor cu grad ridicat deasupra nivelului mediu se poate produce în mod deosebit de pronunțat, vădit, dacă sunt respectate condițiile pedagogice necesare. Începând cu clasa I, copiii dotați și supradotați au nevoie în procesul educațional de o atenție specială în scopul valorificării educative a potențialului talentului fiecărui elev atât în lucrul instructiv **în grup**, cât și cel **diferențiat după niveluri individualizate**.

În această ordine de idei, este actual de stabilit programe de instruire muzicală la nivel național de depistare, instruire, promovare socială și culturală a acestei categorii de copii și necesită în același timp pregătirea cadrelor didactice în probleme „specifice” (I. Gagim): educația muzical-artistică a *copiilor dotați și supradotați*, care necesită **cerințe și procedee** educaționale speciale. Practica educațională, după cum relatează cercetările (I. Gagim, Iu. Aliev, W. J. Dowling etc.) arată, că în cazuri foarte frecvente acești copii rămân *ne identificați* și se „topesc” în masa generală a copiilor dintr-o instituție de învățământ general sau dintr-o localitate întreagă. După cum demonstrează cercetările, într-o clasă de 32 elevi circa 7-9 din ei manifestă aptitudini muzicale ce depășesc linia medie, iar copiii supradotați, conform datelor statistice alcătuiesc din 220 elevi examinați – 0,4%-0,9% (A. Popov). Analiza practicii pedagogice a învățământului muzical arată, că profesorii actuali de solfegiu nu au formarea necesară pentru diagnosticarea și includerea acestei categorii de copii într-un regim special de activități (instruirea colectivă **diferențiată și individualizată**) conform unei concepții metodico-științifice, *accesibilă pentru profesorul de educație muzicală de rând* (obișnuit). Selectarea unor copii cu aptitudini muzicale avansate pentru studii în clasele școlilor cu profil muzical sau în clasele rarissime cu studiere aprofundată a muzicii în școala de cultură generală (în special școlile rurale) *nu soluționează* problema vizată.

În **primul rând** (conform datelor obținute de I. Gagim și colaboratorii săi), în urma instituționalizării speciale rămâne un număr mare de copii cu necesități muzicale speciale (dotați *mediu, supe-*

rior și *supradotați*), cărora, la fel, urmează a li se acorda o atenție didactică cuvenită: acest fenomen este caracteristic în special în școlile rurale situate mai îndepărtat de orașe și centre raionale.

În al **doilea rând**, profesorii din înseși liceele de profil și școlile cu profil artistic nu urmează în mod direcționat cursuri speciale de formare profesională în vederea instruirii **diferențiate** a elevilor cu *cerințe educaționale speciale* (CES) în arta muzicală.

În al **treilea rând**, școlile cu profil artistic și-au pierdut actualmente în careva măsură menire de instituții, ce sunt predestinate să se ocupe de instruire a copiilor dotați și supradotați muzical, ele transformându-se (conform regulamentului lor actual) în instituții de învățământ complementar, auxiliar și secundar în formarea culturii viitorului cetățean.

În ultimii ani literatura națională și universală acordă atenția cuvenită educației muzicale generale a elevilor în aspectul său important – iluminist. Din păcate în acest domeniu conceptele nu sunt prea bine clarificate; se vorbește despre inteligență muzicală, performanță muzicală. Evident toate aceste expresii implică diferențe și în interpretările sau abordările autorilor, de aceea am preferat să utilizăm întotdeauna cea mai apropiată traducere a expresiei originale, fără să încercăm o unificare sau uniformizare exagerată prin care s-ar fi pierdut eventual aspecte importante.

Problema abordată, cu referință la orele muzicale de grup (inclusiv disciplina fundamentală – *Solfegiu*), se va cerceta sub aspectul lucrului didactic colectiv *diferențiat și individualizat*. În cercetările fundamentale psihologice și didactice adresate procesului pedagogic (L. Vigotski, L. Zankov, D. Elkonin, V. Davidov, I. Gagim, H. Gardner, B. Teplov etc.) se argumentează necesitatea de a ține cont de *nivelul aptitudinilor* elevilor în procesul de studii (*aptitudine individuală*). O condiție necesară în realizarea principiului general didactic – *principiul atitudinii individuale* în cadrul efectuării instruirii colective în sistemul de învățământ școlar pe clase este **instruirea diferențiată** în baza activității la lecție cu grupe de elevi omogene după aptitudini (la ora de *solfegiu* și la alte discipline muzicale colective diferențierea se efectuează în baza nivelelor aptitudinilor muzicale și vocale). Idei prețioase cu referință la individualizarea și importanța instruirii diferențiate la ora de educație muzicală în arealul pedagogic național întâlnim în cercetările muzicienilor G. Breazul, S. Dragoi, D. Kiriak, A. Motora Ionescu, A. Șefrezi etc.

În procesul de învățământ muzical problema muzicalității și a aptitudinilor muzicale este una din pozițiile centrale ale cercetărilor muzical-psihologice și muzical-didactice. Cercetătorii în domeniu (I. Gagim, B. Teplov, Șt. Zuzulescu) demonstrează că aptitudinile muzicale nu sunt însușiri în-născute, dar se formează în timpul vieții în condițiile respective: învățământ, interpretare și audiere muzicală etc. La baza aptitudinilor se află *predispozițiile*, care sunt de natură **nativă** și, care conțin posibilități de natură obiectivă pentru dezvoltarea copilului. **Predispozițiile** la ora de Solfegiu se reliefează în diverse *înclinații*: memorie muzicală ageră, mobilitate vocală, simț ritmic și intervalic înnăscut, care dezvoltă *sensibilitatea auzului muzical* și reacția emoțională la muzică.

În ceea ce privește dezvoltarea **talentului muzical**, Sosniak (5) descrie trei stadii. Într-o **prima fază** predomină încă joaca, copilul descoperă plăcerea activităților muzicale, acompaniat de încurajarea părinților și eventual a profesorului de muzică. Lipsește deocamdată perseverența, explorarea domeniului, dobândirea cunoștințelor specifice nefiind sistematică. În același timp, deocamdată nu se caută criterii obiective pentru măsurarea performanței, apariția preocupărilor în acest sens, indicând deja următoarea fază. A **doua fază** – ce se instalează în jurul vârstei de 10-13 ani – se caracterizează prin precizie și disciplină crescândă. Scopul este perfecționarea continuă a tehnicii interpretative, îmbogățirea deprinderilor, ceea ce permite obținerea unei precizii tot mai mari în prestația muzicală. Se acordă tot mai multă atenție detaliilor tehnice, copilul petrece din ce în ce mai mult timp exersând, învață să „tolereze” repetițiile. **Ultima fază** este cea a individualizării, personalizării performanței – este perioada angajamentului într-o carieră muzicală, a descoperirii vocației de muzician. Acesta se reflectă în creșterea și mai accentuată a timpului alocat domeniului, printr-o atitudine critică față de propria prestație.

Procesul instructiv-educational școlar, în care sunt caracteristice prezența „diferențelor” individuale a elevilor în știința pedagogică universală este depistat cu termenul „instruire diferențiată-individuală” și este efectuat în sistemul de învățământ de grup (clasa școlară). *Instruirea diferențiată* are în esența sa: modificarea particulară și temporară a unor obiective de conținut instructiv-educational, eșalonate spre dezvoltarea personalității. În argumentarea teoretico-științifică a problemei abordate,

cercetările cu referință la importanța atitudinii diferențiate față de elevi în procesul instructiv-educativ muzical indică la faptul însemnătății specificului individual a nivelului aptitudinilor muzicale diverse ale fiecărui elev.

Procesul instructiv-educational bazat pe calitățile tipice individuale a elevilor în literatura pedagogică poartă numele de proces de *instruire diferențiată*. În cercetările la tema dată nu există o noțiune unitară a termenului „instruire diferențiată”, dar e cert conținutul acestui proces – învățământul bazat pe unitatea sumată a diferențelor de aptitudini muzicale ale elevilor, care și țin cont în evoluția rezultatelor obținute în procesul de instruire și educație pentru a asigura o omogenitate finală de dezvoltare muzicală a elevilor. În literatura didactică termenul *instruire diferențiată* este utilizat în două sensuri: *diferențiere externă* și *diferențiere internă*. Dacă elevii însușesc materialul în baza programelor modificate (studierea aprofundată a matematicii, a limbilor străine, a artelor etc.) se are în vedere *diferenția* învățământul pe cale *externă*. Dacă conținutul învățământului este axat integral față de toți elevii clasei, însă prevede atitudine individuală, organizată didactic spre fiecare elev cu atitudinile (în problema noastră de studiere – aptitudinile muzicale) inițiale proprii, acest proces instructiv alcătuiește *instruirea diferențiată internă*. În învățământul muzical atât la disciplinele de grupă (solfegiu, cor, literatura muzicală etc.) și cele individuale (instrument muzical, canto, compoziție) *instruirea diferențiată se consideră internă*. Studiul se va desfășura în legătură cu **instruirea diferențiată internă**.

Determinarea și elaborarea metodelor de diagnosticare a aptitudinilor muzicale **individualizate** ale copiilor de vârstă școlară mică, stabilirea elementelor principale de **instruire diferențiată** a elevilor la ora de *solfegiu* revine conținutului învățământului muzical axat pe: practica muzicală – cântarea vocală și instrumentală vocală; elementele de limbaj muzical; elementele de cultură muzicală; pe sugestii referitoare la repertoriul vocal și pe sugestii despre operele pentru audiere.

Observațiile pedagogice multiple, analiza practicii formării auzului muzical și dezvoltarea deprinderilor de intonație vocală a copiilor la ora de solfegiu în clasele primare, permit de a tipologia elevii din clasa I după **zona primară** (*diapazonului vocii*) și a **calității intonației** (*mobilitatea auzului*). Divizarea elevilor după aceste criterii accesibile face posibil și orientează profesorul disciplinei de a împărți clasa în grupe intonaționale mici, care vor permite aplicarea **lucrului diferențiat** cu ele și dirijarea cu succes a procesului de omogenizare în instruire și educație. Reieșind din tipologia prezentată, fiecare cadru didactic, cu experiență didactică suficientă, fără eforturi deosebite va diferenția contingentul de elevi în grupe intonaționale:

Grupa intonațională A – elevii cu **zona primară** „*re¹ – si¹*”, care intonează corect fără susținere vocală sau instrumentală două fraze contrastante modal, audiate după 1-2 prezentări fiecare.

Grupa intonațională B – elevii cu **zona primară** „*re¹ – sol¹*”, care intonează corect cu susținere parțială vocală sau instrumentală două fraze contrastante modal, audiate după 1-3 prezentări fiecare.

Grupa intonațională C – elevii cu **zona primară** „*la, si – re¹*”, care intonează cu unele inexactități, fiind susținuți vocal sau instrumental, două fraze contrastante modal, audiate după 1-4 prezentări.

Notă: Pentru testarea calității intonației pot fi recomandate primele fraze din cântecel populare de la pagina 30 la tema „Modul” din manualul *M. Antoshina, N. Nadejdina, Solfedjio* de la 1 klasa DMSH. – M: Muzyka, 1970.

Divizarea clasei în *grupe intonaționale* (nivel modest, mediu și superior) este prerogativa activităților didactice libere cu clasa a profesorului și nici într-un caz nu va diminua demnitatea elevului (etichetarea elevilor de către pedagog intenționat la evaluări, desigur, a fi un act antipedagogic). **Atitudinea diferențiată** a pedagogului în procesul instructiv la ora de solfegiu presupune crearea condițiilor pedagogice optime în activizarea la lecție a fiecărui elev la nivelul și posibilitățile individuale de însușire a materialului de către fiecare copil și necesită de a fi utilizate un șir de procedee metodice contemporane, actuale în învățământul muzical contemporan. În organizarea procesului instructiv-educational la ore de solfegiu în condiții diferențiate se vor potrivi anumite recomandări și procedee metodice:

a) Aplicarea largă în formarea **auzului modal** a metodei de *solmizație relativă* (E. Mamot), care după esența sa nu limitează pedagogul la această etapă în tonalitatea C dur, incomodă pentru această vârstă, și permite de efectua intuirea intonațiilor modului concomitent prin solmizare concomitent a treptelor modului în câteva tonalități potrivite zonei primare a vocii fiecărui elev. Astfel pedagogul

poate ușor planifica în proiectele de lecții activități diferențiate cu grupele intonaționale a limbajului modal (treptele modului la această etapă vor purta în însușirea dozată **silabele modale** I - io; II - le; II - mi; IV - na; V - so (se pronunță „s” sonor); VI – la; VII – ti. Aici e cazul să avertizăm tinerii pedagogi – în loc de a solmiza treptele modului cu cifre „un”, „doi”, „trei” etc. Este mai comod de a solmiza cu **silabele modului**, apropiate de silabele Gvidoniene „do”, „re”, „mi” etc. A se consulta materialul din recomandarea bibl.). În procesul de solmizație a *intonațiilor melodico-ritmice modale* din repertoriul de teme din folklorul național paralel cu intuirea intonațiilor treptelor modului se va însuși **limbajul duratelor** (termin și procedeu metodic elaborat de marele iluminist francez Jean Jaques Ruseau: *cuvintele formulelor ritmice* – „pas”, „iu-te”, „și-mai-iu-te”, „ra-ar”, „sin-co+o-pa”, precum mai târziu și a silabelor grupelor ritmice „ta”, „ti-ti” etc.

b) Interpretarea (solmizația) concomitentă de către toate grupele intonaționale a diverselor sarcini didactice: grupa intonațională A – activează ca „soliști”, grupa intonațională B – execută fragmentele comode lor „coral”, iar grupa C „acompaniază” un ritm ostinato și intonează treptele funcționale (la început isonul pe tonică și dominantă).

c) Datorită lucrului didactic diferențiat cu clasa, profesorul poate ușor selecta și programa la tema lecției *modele de solmizare melodice și ritmice* precum și *melodico-ritmice* cu conținut artistic de valoare: Spre exemplu, ritmo-intonații din folklorul muzical de copii, cântece pentru copii etc., în conformitate cu ordinea însușirii treptelor modului și a limbajului duratelor.

d) Activitatea didactică cu grupele intonaționale în comparație cu cel tradițional creează condiții didactice majore de a utiliza în activitățile muzicale diverse jocuri didactice muzicale.

Rezumând tezele tratate anterior, putem constata faptul **actualității cercetărilor** profesorilor de muzică în studierea tipologizării aptitudinilor muzicale ale elevilor în procesul instructiv educațional la ora de solfegiu. Anume aici este cea mai evidentă diferență a nivelurilor aptitudinilor muzicale, și care prin variabilitatea lor creează unele probleme cu eficacitate scăzută a avansării dezvoltative a elevilor în aspect individual. Evident în astfel de condiții a lucrului cu clasa întregă (frontal) *elevii supradotați*, în condițiile predării materialului cu orientare la elevii mai slabi, *pierd ritmul personal de avansare* ascendentă. Din această cauză și este necesar de practicat în învățământ tehnologii noi de **instruire diferențiată**.

Bibliografie:

1. GAGIM I., POPOV A., CROITORU S., 1995, *Studierea aprofundată a artei muzicale în învățământul preuniversitar general: concepție de sistem*. În: Analele Științifice ale Universității de Stat „A. Russo”, Bălți, tomul XVIII, pag. 57-58.
2. GAGIM I., 2003, Dimensiunea psihologică a muzicii. Iași, Ed. Timpul.
3. GAGIM I., 2004, Fundamente psihopedagogice și muzicologice ale educației muzicale. Referat științific al tezei de doctor habilitat, Chișinău.
4. MAMOT E., 2003, *Educarea auzului prin intermediul sistemului relativ de solmizare*, Ch.: Baștina – Radog.
5. SOSNIAK L. A., 1985, *Learning to be a concert pianist*, in B. S. Bloom (ed.) „Developing talent in zoong people, Ballantine Books, New York.
6. АНТОШИНА М., НАДЕЖДИНА Н., 1970, *Сольфеджио для 1 класса ДМШ*, М: Изд-во „Музыка”.